

Становище

на проф. дпн Цветанка Ценова

за дисертационния труд на тема:

„Семейно-медирана ранна интервенция при деца със затруднения във функционалната комуникация и адаптивните умения“

Докторант: Николета Филипова Йончева

Научен ръководител: проф. дпн Цветанка Луканова Ценова

1. Общо представяне на кандидата. Образователен и научен статус

Николета Йончева е възпитаник на СУ „Св. Климент Охридски“ с две специалности – специална педагогика (бакалавър) и логопедия (магистър). От завършването на образованието си досега тя е извървяла пътя на млад специалист, който системно и последователно се е развивал на професионалното поприще до утвърждаването ѝ като достоен представител на логопедичната и специално-педагогическата практика. Докторантурата ѝ е естествено продължение на нейната творческа активност. Натрупаният в практиката опит и научните интереси на докторантката ѝ позволяват самостоятелен избор на дисертационна тематика, в чието разработване тя участва с висока мотивация и изявен интерес.

2. Актуалност на дисертационния труд

Дисертационният труд на Николета Йончева е създаден във време на големи предизвикателства пред педагогическата практика. Едно от тях е работата с деца с нарушено развитие от различни категории и с разнообразна етиология, обединени от една обща характеристика – нарушения в комуникацията. Те рефлексират негативно в адаптацията още в ранните ѝ етапи, а впоследствие стават сериозна пречка пред

училищната и социалната реализация на детето. Все повече вниманието на специалистите се насочва към ранната терапия на тези нарушения, както и към възможността за интегриране на семейството и родителите в този процес. Дисертационният труд е сполучлив и актуален опит за научен анализ на една от прилаганите в наше време в това направление практики. Интердисциплинарен по характер, създаден по породен в практиката замисъл, той представлява своеобразен „мост“ между практическите и теоретичните аспекти на логопедията и специалната педагогика.

3. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд отговаря на изискванията към такъв тип научни разработки по формални показатели: обем (174 стандартни компютърни страници текст, включително приложенията), структура, оформление и стил на изложение. Написан е на четивен език, което допринася за разбираемостта на научното съдържание. Библиографията съдържа 141 научни заглавия на кирилица и латиница. Литературата е правилно подбрана съобразно темата на труда и в основната си част е съвременна. Теоретичната и емпиричната му част са в балансирано съотношение. Доказателствата са обобщени в табличен и графичен вид, което оставя впечатление за прегледност и систематичност.

Уводът обосновава необходимостта от научни разработки от такъв род, които пряко корелират с обществените потребности. Изтъкнати са предпоставките за възникването на труда от гледна точка на съвременната законодателна база на приобщаващото образование. В увода са отразени водещата цел на научното изследване и личното отношение, научният интерес на докторантката към избраната проблематика.

В теоретичния обзор са надлежно изяснени всички заложи в темата ключови понятия и производните от тях научни проблеми. Докторантката се фокусира главно върху: същността на комуникацията (вербална, невербална) и адаптацията, техните нарушения, необходимите за тяхното преодоляване и възможностите за включване в интервенционните програми на родителите чрез ежедневните им занимания с децата. В

анализа на литературата намират адекватно място синдромите с изразени нарушения на комуникацията и адаптацията като патология, изискваща своевременно внимание и мултидисциплинарни грижи, и въпросите около влиянието на системата за ранно въздействие върху развитието на децата. Специално внимание е отделено на съдържанието и характеристиките на семейно-медианата интервенция.

Прегледът на теоретичната част на дисертацията и цитирането на източници показват уменията на докторантката за работа с научна литература, за интерпретация на авторски становища и концепции. Личи компетентност и познаване на научната литература не само по логопедия и специална педагогика, а и по обща педагогика и други сродни науки. Теоретичният преглед е обективен, в него в синтезиран вид са представени световните достижения в проучената сфера, която е сравнително нова за нашата действителност. Авторката се задълбочава в проблемите, които разглежда и същевременно успява да направи обобщения, които са предпоставки за собственото ѝ емпирично проучване.

Изследването е извършено на принципа на обучаващ експеримент, в който участват деца с тежки комуникативни и адаптивни нарушения и техните родители, разделени в експериментална и контролна група. В експерименталната влизат родителите, преминали през обучение в семейно-медиана ранна интервенция. Доказателствата се извличат чрез сравнение на данните за комуникативното и адаптивното поведение на децата, събрани на входното и на изходното равнище.

Една от важните предпоставки за успешното достигане до доказателствата е добре построеният дизайн на изследването и добрата му организация. Целите, задачите и хипотезите представляват адекватна основа за емпиричната част на изследването, продължило около година. Много добре са представени изследователските методи. Тяхното съдържание и практическата им насоченост позволяват достигане до пълноценна информация съобразно набелязаната цел, както и съпоставки между двете групи участници в изследването. Трябва да се отбележи, че резултатите от тези съпоставки представляват водещ принос на дисертационното изследване, предвид факта, че семейно-медианата интервенция, доколкото е прилагана у нас, е получила свидетелства за своята ефективност само по общи наблюдения, но без досега да са изведени съответните научни доказателства в това направление.

При анализа на резултатите се проявява умението на докторантката да представя в необходимата логическа последователност и да интерпретира адекватно получените емпирични данни. Те са обработени с надеждни математико-статистически методи и водят до убедителни доказателства в подкрепа на издигнатите хипотези. Емпиричната част на разработката е добре илюстрирана в 10 таблици и 20 графики, които нагледно систематизират най-важното от резултатите от изследването. В третата, особено важна част на разработката, присъстват количествен и качествен анализ по заложените цели и хипотези на изследването. То показва значителна разлика между експерименталната и контролната група по честотата на взаимодействията дете-родител след провеждането на семейно-медираната интервенция. Емпиричният материал води до извода, че колкото по-ранна е тази интервенция, толкова по-ефикасна е и толкова по-голямо е нейното значение. Изведени са основните трудности и предизвикателства, пред които се изправят родителите, ангажирани с тази практика. Обективните данни са съпоставени с данните от интервюта с десет родители, преминали през обучение по семейно-медирана интервенция, в които резултатите от изследването получават потвърждение през призмата на родителските мнения за нейния ефект.

Финалната част на дисертацията включва всички изискуеми компоненти. Присъства обстоен анализ на резултатите в дискуссионен аспект, като са проследени в детайли постиженията на децата от експерименталната и от контролната група и са обобщени доказателствата към всяка от хипотезите на изследването. Направени са единайсет извода, пряко корелиращи със събраните по емпиричен път данни. Докторантката очертава адекватно теоретичните и практико-приложните приноси от разработената дисертация.

4. Автореферат

Авторефератът на предоставения за рецензиране дисертационен труд се простира върху 53 компютърни страници. Той отразява достоверно и пълно компонентите и съдържанието на труда, без да е твърде подробен. В него присъстват в необходимата последователност и в яснота най-важните постижения, до които достига

трудът. Докторантката има множество публикации, преминали през рецензиране, пет от които е посочила като публикации във връзка с дисертационната разработка. Повечето от тях са в престижни издания и това свидетелства за висока публикационна активност, която удовлетворява необходимостта от научни изяви и отговаря на изискванията към докторантското обучение.

5. Приноси

Обсъжданата дисертация представлява стойностен теоретико-емпиричен труд, коректно осъществен и водещ до оригинални научни приноси с теоретичен и с приложен характер. Дисертационният труд в теоретичната му част обобщава ценна и полезна информация в контекста на съвременните стратегии на приобщаващото образование, а емпиричната му част очертава перспективата за внедряване в науката и в практиката на модел за ранно въздействие върху комуникацията и адаптацията на деца с нарушено развитие, съобразен с българските условия. В този модел водеща роля има родителят, който, след като бъде обучен от специалистите, повишава значително информираността и капацитета си за благоприятно въздействие върху развитието на своето дете. Така фокусът не е само върху детето, а върху подкрепата на цялото семейство.

6. Лични впечатления

Николета Йончева работи с впечатляващо усърдие по своето академично, практическо и научно развитие. Тя е личност със собствено мислене и оригинални идеи, които не се бои да подлага на проверка и да споделя. Изявява се неуморно чрез стремеж към новото и специфичното в кръга на собствените ѝ интереси, към присъствие на научни форуми в различни общности и към самоусъвършенстване. Креативна, толерантна към средата, коректна и кооперативна в екипната работа, докторантката има в бъдеще перспектива за по-нататъшно научно развитие и утвърждаване като водещ български специалист.

Заклучение

Анализът на дисертацията на Николета Филипова Йончева и високите качества на нейния труд са основание да предложи на уважаемото Специализирано научно жури да ѝ присъди образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование

1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност Специална педагогика - Логопедия.

26. 05. 2021 г.

Изготвил становището:.....